

UVODNIK

Pričujoči tematski sklop je nasledek izvedbe mednarodnega znanstvenega simpozija z naslovom REGIONALNE POLITIČNE TRADICIJE KOT INSPIRACIJE: SOUPRAVLJANJE IN SAMOORGANIZIRANJE, ki je potekal na Fakulteti za družbene vede 31. 5. in 1. 6. 2018. Simpozij je obravnaval soupravljanje in samoorganiziranje kot politično tradicijo, ki se je začela razvijati v regiji že z delovanjem Svetozarja Markovića v drugi polovici 19. stoletja, se nadaljevala s krščanskim socialistom Andrejem Gosarjem v tridesetih letih 20. stoletja in se uveljavila kot politični eksperiment z uvedbo samoupravljanja v SFRJ leta 1950. Na simpoziju smo osvetlili soupravljanje in samoorganiziranje z vidika politične zgodovine, politične filozofije, politične etnografije, infrapolitike, antisistemskih gibanj in teorij državljanstva.

Temeljni vsebinski motiv simpozija je bil, da danes na globalni ravni znova izumljamo in v politični praksi privzemamo oblike soupravljanja in samoorganiziranja, pri tem pa premalo upoštevamo že obstoječe tradicije, ki so izšle iz naših specifičnih zgodovinskih okoliščin in na njih utemeljene politične kulture. Samoupravljanje je bilo v Sloveniji ukinjeno pred tridesetimi leti, a v slovenski javnosti še nikakor ni zgodovinski, ideološko nevtralen pojem. Nedavna ekonomska kriza ga je celo na hitro reaktualizirala oziroma reciklirala prek nekaterih alternativnih političnih za zdaj zunajparlamentarnih gibanj in pobud. Pred tem je bila beseda samoupravljanje za konservativni politični pol eden od simbolov socialističnega režima, ki so ga zrušili, da bi si lahko delili tranzicijsko oblast, za tranzicijsko "levico" pa neljub zgodovinsko-politični spomin na "kontinuiteto" s prav tem režimom. Vsakršno omenjanje samoupravljanja s pozitivno konotacijo je tako za daljše obdobje postalo samodejno zavzemanje za Jugoslavijo, s tem pa že antislovenstvo in skoraj narodno izdajstvo. Čeprav sta samoupravljanje in demokracija izvorno pomensko skoraj sinonimna, sta bila v tranzicijskem političnem diskurzu pogosto predstavljana kot antipoda; ugibamo lahko, v kolikšni meri so bili na delu zavestna manipulacija, akutna politična amnezija, nerazumevanje temeljnih političnih idej, podvrženih hibridizaciji, a tudi kontinuiteta zgodnjega modernega razumevanja predstavniške demokracije kot nasprotja neposredne demokracije pri političnih elitah prvih meščanskih revolucij.

Obdobje demonizacije samoupravljanja v političnem diskurzu se je zaključilo s krizo, a smo se tudi po njej bolj ukvarjali z nebistvenimi vprašanji, kdo je bil izvorni snovalec koncepta, namesto da bi stekel kritični premislek o evalvaciji in potencialu reaktualizacije samoupravljanja. Zdi se torej, da se glede samoupravljanja pri nas vrtimo v krogu, obenem pa je samoupravna politična praksa glede na slovensko politično zgodovino in kulturo "neumrljiva ideja", če parafraziramo žižkejansko definicijo komunizma.

Danes je samoupravljanje cinično "rehabilitirano" tudi tako, da ga je kapitalizem uspešno poblagovil oziroma zvedel na benigno individualizirano marginalizacijo v smislu nešteti, a vselej dobičkonosnih pristopov k trženju samega sebe kot posameznika. Pri tem se še kako ohranjajo slojne razlike, saj je self-management v pomenu "upravljanja samega sebe" večinoma namenjen povečevanju produktivnosti, s pomočjo katere pa lahko manjšina lastnikov produkcijskih sredstev samo-upravlja svoje bivanje v smeri največjega možnega udobja (npr. preko interneta stvari ipd.) Neumrljivost samoupravne ideje se kaže tudi na najbolj dobesedni ravni v odnosu do jugoslovanskega samoupravnega socializma, ki je bil v petdesetih letih 20. stoletja najprej uveden v podjetjih, saj so danes slovenska podjetja v državni lasti še zmeraj in spet samoupravljana, le da na način, ki ponazarja neokonservativnost celotnega projekta "suverene" slovenske nacionalne države, in sicer s t. i. gosarjevskim korporativnim pristopom k (so)upravljanju.¹

Trije izvorni znanstveni članki v okviru tematskega sklopa obravnavajo soupravljanje in samoorganiziranje iz treh specifičnih perspektiv. Andrej Kurnik problematizira neoliberalni postopek zastiranja lokalnih zgodovin in s tem lokaliziranih konceptov, kot je samoupravljanje, pri čemer kot referenčni okvir uporablja izsledke latinskoameriških avtorjev postkolonialnih študij. Koncept samoupravljanja se skozi to teoretsko prizmo izkazuje kot ignoriran in prezrt zaradi neoliberalnega izključevanja koncepta dela in lokalne zgodovine iz politične misli. Obravnavani avtorji Luis Tapia, Walter Mignolo in Eduardo De Castro se seveda ne ustavljajo zgolj pri kritiki za kolonialnost oblasti značilne ideje univerzalnega, ampak osmišljajo tudi strategije preseganja tega sublimiranega kolonialnega nasilja: perspektivistično prevajanje, mejno mišljenje in primordialno formo. Andrej Kurnik v članku ugotavlja relevantnost teh strategij za aktualno slovensko družbenopolitično paradigmo in opredeljuje samoupravljanje kot ambivalenten koncept, ki niha med moderno in altermoderno.

Za Žigo Vodovnika samoupravljanje ni le ekonomski projekt, ampak politična forma, ki temelji na predružačenju temeljnih izhodišč modernih kapitalističnih družb. Samoupravljanje torej predpostavlja in prinaša transformacijo družbe v polju političnega, medtem ko se večina študij samoupravljanja omejuje predvsem na njegove učinke v polju ekonomije. Prvi del članka obravnava pozabljeno, anarhistično (pred)zgodovino samoupravljanja. Sledi analiza jugoslovanskega samoupravljanja iz perspektive praxis filozofije, ki pokaže, da je bila jugoslovanska inačica samoupravljanja vendarle nepolitična in ideološko nedorečena forma. Sklepni del aplicira samoupravno teorijo na globalno iniciativo Occupy, s posebnim poudarkom na fenomenu nedržavnih oz. od države nenadzorovanih prostorov.

¹ Gosar, Andrej (1887 - 1970) (1933/1994): *Za nov družbeni red. Celje: Mohorjeva družba.*

Cirila Toplak analizira soupravljanje in samoorganiziranje kot "avtonomi" politični tradiciji oziroma značilni, čeprav lokalno specifični historični obliki družbene organizacije v slovenofonem prostoru, ki imata egalitarnost in avtonomistično ideološko podlago. Teza je preverjena na primeru lokalne zgodovine družbenih praks v severozahodni Sloveniji, saj je zgodovina zamišljene skupnosti, kot je slovenska, pravzaprav vsota lokalnih zgodovinskih, slovenska politična kultura pa posledično vsota političnih kultur. Kritični razmislek pokaže na osnovi aplikacije mikrozgodovinske metode, da je treba konceptualno razlikovati med lokalnimi avtonimizmi in modernim "narodizmom" zamišljene nacionalne skupnosti, slovenski koncept egalitarizma pa relativizirati s patriarhatom. Podobno kot ugotavlja tudi Andrej Kurnik, je iz analize razvidno še, da je v historičnem kontekstu prav socialistično samoupravljanje primerjalno največje zблиžanje med primordially in državno formo družbene organizacije in s tem obdobje največje zmožnosti za slovensko družbo, da se (tudi intelektualno) avtonomno samorealizira.

Cirila Toplak,*
gostujoča urednica

* Dr. Cirila Toplak, profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.